

Kovtun Olha. Comparison of Norms of Morality of Ukrainian and Belarusian Societies between Generations.

The changes of moral norms of Ukrainian and Belarusian between generations are analyzed in this article. Due to the radical social transformations of the early 90's the system of normative expectations of the Ukrainian and Belarusian societies lost determinateness, the condition of anomy has emerged. The total demoralization of the population is a peculiarity of post-Soviet anomy. Phenomena corruptness society by «circle of acquaintances» and corruptness its values and norms of the system as a results of anomy manifest the same in both societies. The presence of these specific phenomena of post-soviet anomy aggravates the condition of social disorganization of Ukrainian and Belarusian society. Thus, the destruction of the value-normative system leads to substantial changes in the actions of traditional regulator – morality.

Moral norms are not strictly fixed and are able to relay within the generations. Data of European Values Survey (EVS, 2008) and World Values Survey (WVS, 2011) confirm the variance of norms of morality in both societies between the generations. The results of EVS and WVS are evidence of liberalization of morality within different generations in Ukrainian and Belarusian societies. Ukrainian society follows the values of Western societies. In opposite, Belarusian society keeps neither traditional nor modern moral norms.

The peculiarity of Ukrainian society according to national monitoring (IS NAS Ukraine) is reducing with age indicators of demoralizations, alienation from society and the processes occurring in it, but slightly increasing rates of social cynicism among the youngest age group. The peculiarity of the Belarusian society is stronger inclination to justify immoral and illegal acts against the state - clearly visible paternalistic attitudes are evidence of keeping aloof society from state, and that ordinary Belarusians can not see for themselves the connection between their own welfare and the welfare of the state. Therefore, the generation's factor is quite significant for moral differentiation of modern Ukrainian and Belarusian societies, but more intrinsic differences can be observed in the value-regulatory systems of both societies.

Key words: post-Soviet Transformation, Generations, Norms of Morality, Index of Anomic Demoralization, Cynicism Index.

Статтю отримано 18.10.2014 р.

УДК 316.42(477.82-21)

Оксана Матвійшина

Соціальне самопочуття лучан у контексті соціальних змін

У статті здійснено порівняння результатів соціологічних досліджень соціального самопочуття, проведених у місті Луцьку у 2009 і 2014 рр. із використанням методик ІСС-20 та ІСС-44 авторства С. І. Головахи й Н. В. Паніної. Значення індексу соціального самопочуття дещо змінилося – від підвищеного (2009) до високого (2014), але внаслідок напруженої ситуації в країні – анексії частини території й військових дій на Сході – значно змінилася його змістова наповненість: збільшилися показники індексу достатності благ в інформаційно-культурній, матеріально-побутовій (1 та 2-го рівнів), професійно-трудовай, особовій сферах і сферах національних відносин та міжособистісних, тоді як сфера соціальних відносин, соціально-політична сфера й соціальної безпеки стали найбільш дефіцитними. У 2014 р. більшості населення не вистачає таких соціальних благ, як стабільність у державі та суспільстві (73,5 %), упевненість у тому, що не буде міжнародних конфліктів (71,3 %); керівників, спроможних управляти державою (67,4 %); державного захисту від зниження рівня життя (66,9 %); дотримання в країні прав людини (60,1 %); політичних ідеалів, які заслуговують на підтримку (56,2 %); упевненості в тому, що ситуація в країні покращуватиметься (54,5 %); справедливої оцінки заслуг людини перед суспільством (48,1 %), автомобіля (47,6 %), захисту від злочинності (44,9 %); необхідної медичної допомоги (44,6 %). У 2009 р. найбільш проблемними для лучан були питання відпочинку (54,8 %) і працевлаштування (41 %), медичного забезпечення (40,5 %), якісного харчування (37,6 %) та здоров'я (36,5 %).

Побудовані показники інтегрального індексу соціального самопочуття як для міста в цілому, так і для різних прошарків населення й по районах міста: їхні значення суттєво не змінилися.

Ключові слова: соціальне самопочуття, соціальне благо, сфери соціальної життєдіяльності, Луцьк.

Постановка наукової проблеми та її значення. Теоретичне осмислення проблеми соціального самопочуття започатковане в дослідженнях таких українських соціологів, як Є. Головаха та Н. Паніна стосовно способу життя, серед яких соціальне самопочуття розглядалося як суб'єктивний критерій оцінки рівня і якості життя. Ці науковці зосередили увагу на особливостях вивчення соціального самопочуття населення в умовах трансформації суспільства на основі оригінального теоретико-

методологічного підходу, що дало змогу максимально в процесі соціологічного аналізу уникнути впливу суто емоційних реакцій, які в умовах нестабільності є досить нестійкими й можуть у викривленому світлі подати інформацію про те, як насправді почуваються люди в суспільстві.

Значення дослідження соціального самопочуття населення зростає в період активної динаміки соціальних процесів. Станом на сьогодні Україна опинилася в умовах напруженої та нестабільної ситуації внаслідок непередбаченого керівництва, загарбницької політики деяких можновладців. До вже наявних проблем у 2014 р. додалася війна на Сході України, спричинена агресією з боку Росії. Анексія Криму й збройні конфлікти на території східних областей України катастрофічно впливають на всі сфери життя українців усіх регіонів країни. Отже, дослідження соціального самопочуття населення виступає актуальним науково-практичним завданням, адже в умовах різких соціальних змін соціальне самопочуття населення також змінюється – деякі соціальні блага сфер соціальної життєдіяльності стають більш актуальними, ніж інші.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Термін «соціальне самопочуття» з'явився в соціологічній літературі в 1970-х рр. XX ст. Аналогічні йому терміни – «суб'єктивне благополуччя», «сприйняття якості життя» – використовуються в американських соціально-психологічних й економічних дослідженнях [5; 6]. Дослідженням соціального самопочуття займалися Ф. Ендрюс, А. Уїзні, В. Бурко, А. Русалинова, О. Петров, В. Скуратівський, Ж. Тощенко, С. Харченко, М. Кравченко, О. Малиновська, Я. Радиш, П. Ситнік, Г. Щербата, Н. Ярош, О. Злобіна, С. Сальнікова, А. Склярчук та ін.

Варто окремо відзначити авторів тестової методики вимірювання соціального самопочуття ПСС – Є. Головаху й Н. Паніну. На думку цих учених, соціальне самопочуття – інтегральний показник, який об'єднує найбільш значущі чинники, котрі визначають якість життя населення та відображають суб'єктивну оцінку населенням задоволеності життєвими умовами, матеріальним становищем, соціальним статусом, професійною діяльністю, правами й свободами, а також політичною, соціально-економічною, екологічною, міжнаціональною ситуацією в країні. Оскільки люди підтримують ті або інші зміни в суспільстві, сподіваючись покращити своє власне становище в ньому, то інтегральна оцінка сприйняття ними власного благополуччя в основних сферах соціальної життєдіяльності – вирішальний критерій визначення спрямованості (позитивної або негативної) суспільних змін. У вимірюванні соціального самопочуття потрібно орієнтуватися не на ситуативні емоційні стани, викликані сплесками та падіннями суспільних настроїв, а на самооцінку рівня благополуччя в реалізації основних соціальних потреб [1].

Ступінь задоволення людиною своїх соціальних потреб залежить від існуючої в суспільстві системи соціальних благ, їх виробництва й розподілу. Чим більше людина відчуває брак соціальних благ, тим гірше її соціальне самопочуття. Такий підхід до вимірювання одного з найважливіших показників благополуччя людей дає змогу здійснювати різносторонню оцінку сприйняття людиною свого становища в суспільстві та уникнути небезпеки вимірювання емоційних станів [3].

Предмет дослідження в цій статті – соціальне самопочуття лучан. **Мета** наукової розвідки – фіксація й аналіз соціального самопочуття лучан в умовах різких соціальних змін.

Послугуючись даними соціологічних досліджень соціального самопочуття, проведених у місті Луцьку з використанням методик Інституту соціології НАН України ПСС-20 і ПСС-44 авторства Є. Головаху та Н. Паніної, **завдання статті** полягають у такому:

- проаналізувати соціальне самопочуття лучан за кожним соціальним благом;
- побудувати індекси достатності соціальних благ й інтегральний індекс соціального самопочуття для жителів міста Луцька;
- порівняти отримані показники (індикатори-блага й індекси) згідно з даними соціологічних досліджень соціального самопочуття 2009 і 2014 рр.

Емпірична база статті – дані соціологічного дослідження, проведеного в червні 2014 р. студентами інституту соціальних наук Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки в рамках соціологічної практики (обсяг вибірки – 651, вибірка репрезентативна за статтю, віком, районом проживання; помилка – 5 %) із використанням методики ПСС-44 та соціологічного дослідження 2009 р. (обсяг вибірки – 600, репрезентативна за статтю, віком, освітою, районом проживання; помилка – 5 %) із використанням методики ПСС-20.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Розглянемо розподіл відповідей лучан за кожним пунктом методики, який визначає певне благо. Цей крок

уможливить визначення особливостей ставлення населення міста Луцька до різних аспектів соціального життя; побачити точки напруги, зумовлені незадоволенням соціальних потреб, структуру актуальних потреб. Такий розподіл відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіл відповідей лучан на питання-пункти тесту ПСС-44, % (Луцьк, 2009, 2014)

Пункт тесту	Не вистачає	Важко сказати, вистачає чи ні	Вистачає	Не цікавить
Стабільність у державі та суспільстві	73,5	13,6	11,2	1,7
Упевненість, що не буде міжнародних конфліктів	71,3	20,3	7,1	1,4
Керівники, спроможні управляти державою	67,4	18,6	13,1	0,9
Державний захист від зниження рівня життя	66,9	18,3	12,2	2,6
Дотримання в країні прав людини	60,1	22,0	15,8	2,2
Політичні ідеали, які заслуговують на підтримку	56,2	23,2	16,2	4,5
Упевненість у тому, що ситуація в країні покращуватиметься	54,5	26,3	17,8	1,4
Справедлива оцінка заслуг людини перед суспільством	48,1	30,2	17,9	3,9
Автомобіль	47,6	8,6	32,5	11,2
Захист від злочинності	44,9	24,8	28,5	1,8
Необхідна медична допомога	44,6 (40,5)*	20,9 (31,8)	32,9 (25,8)	1,5 (1,8)
Екологічна безпека	39,5	32,0	25,5	2,9
Юридична допомога в захисті своїх прав та інтересів	38,9 (34,3)	24,6 (34,8)	27,8 (23,0)	8,5 (7,8)
Можливість повноцінно проводити відпустку	35,8 (54,8)	24,8 (20,7)	36,8 (21,2)	2,6 (3,4)
Можливість підробляти	28,9 (41,2)	17,2 (15,1)	35,1 (27,4)	18,8 (16,3)
Норми цінностей, що об'єднують людей у державі та суспільстві	28,0	28,5	36,8	6,8
Сучасні науково-технічні знання	28,0	24,5	34,3	13,1
Взаєморозуміння між людьми різних національностей	27,5	27,0	39,9	5,5
Підходяща робота	27,1 (41,0)	16,8 (14,8)	47,5 (37,7)	8,6 (6,5)
Сучасні економічні знання	25,4 (17,1)	29,4 (33,9)	37,7 (32,8)	7,5 (16,2)
Доброта й співчутливе ставлення навколишніх людей	25,0	25,8	44,4	4,6
Садова (присадибна) ділянка	22,7	10,0	49,0	18,3
Хороше житло	22,6 (20,3)	12,8 (19,9)	63,5 (58,8)	1,1 (1,0)
Здоров'я	22,2 (36,5)	23,7 (25,9)	53,1 (37,5)	1,1 (0,2)
Можливість харчуватися відповідно до своїх смаків	21,2 (37,6)	16,4 (25,3)	61,1 (36,7)	1,2 (0,5)
Уміння жити за нових суспільних умов	21,1 (16,9)	33,8 (26,8)	41,5 (51,8)	3,5 (4,5)
Сучасні політичні знання	20,1 (17,0)	26,3 (25,5)	45,0 (38,7)	8,6 (18,8)
Політичні свободи (слова, совісті, пересування)	19,4	23,8	54,2	2,6
Повноцінне дозвілля	19,2 (45,8)	23,7 (26,6)	55,5 (25,8)	1,7 (1,8)

Закінчення таблиці 1

Можливість трудитися з повною віддачею	17,4 (24,4)	20,6 (24,6)	58,0 (45,5)	4,0 (5,5)
Упевненість у своїх силах	14,8 (14,1)	21,8 (24,0)	61,8 (60,4)	1,5 (1,5)
Інформація про ті зміни, які відбуваються в суспільстві	14,1	17,5	65,1	3,2
Ініціатива й самостійність у розв'язанні життєвих проблем	14,0 (17,9)	23,8 (24,4)	60,5 (56,4)	1,7 (1,2)
Кохана людина	13,5	9,1	75,4	2,0
Рішучість у досягненні своїх цілей	13,2 (11,1)	22,3 (28,6)	62,9 (57,7)	1,5 (2,6)
Модний і красивий одяг	11,4 (21,2)	14,0 (17,8)	57,5 (38,7)	17,2 (22,3)
Можливість долучатися до своєї національної культури	10,8	23,8	59,2	6,2
Необхідні меблі	9,5 (13,7)	12,3 (20,7)	75,3 (63,4)	2,9 (2,3)
Освіта	9,2	14,4	73,3	3,1
Щастя в сімейному житті	8,3	14,1	75,6	2,0
Справжні друзі	7,2	12,5	78,6	1,7
Необхідний одяг	6,0 (8,5)	9,1 (14,6)	82,5 (76,1)	2,5 (0,9)
Можливість купувати найнеобхідніші продукти	5,4 (16,8)	10,9 (18,2)	81,4 (64,6)	2,2 (0,4)
Знання української мови	2,8	6,8	88,9	1,5

* – У дужках подано результати соціологічного дослідження 2009 року.

Можна відзначити, що немає єдиної потреби, якої б усім респондентам вистачало або не вистачало однозначно. Однак можна виділити певну групу потреб, яких не вистачає більшості населення. Це, зокрема, стабільність у державі й суспільстві, упевненість, що не буде міжнаціональних конфліктів, керівники, спроможні управляти державою, державний захист від зниження рівня життя, дотримання в країні прав людини, політичні ідеали, які заслуговують на підтримку, упевненість у тому, що ситуація покращуватиметься, справедлива оцінка заслуг людини перед суспільством, автомобіль, захист від злочинності, необхідна медична допомога.

Водночас не можна забувати й про групу благ, кількість яких є достатньою для мешканців Луцька: знання української мови, необхідний одяг, продукти та меблі, модний і красивий одяг, вистачає справжніх друзів, коханої людини й щастя в сімейному житті, освіти, хорошого житла, інформації про ті зміни, які відбуваються в суспільстві, упевненості у своїх силах, рішучості, ініціативи та самостійності в розв'язанні життєвих проблем, можливості долучатися до своєї національної культури, трудитися з повною віддачею, повноцінного дозвілля, політичних свобод.

Варто зазначити, що у 2009 р. найбільш проблемними для лучан виявилися питання відпочинку (зокрема проведення відпустки) і працевлаштування, медичного забезпечення, якісного харчування й здоров'я. Поряд із тим жителі міста демонстрували достатній рівень упевненості у своїх силах, політичній та економічній обізнаності, рішучості, забезпеченості найнеобхіднішими матеріальними потребами [3].

Порівняно з 2009 р., у 2014 р., лучанам набагато більше вистачає можливості купувати найнеобхідніші продукти – із 64,6 % до 81,4 %, необхідних меблів – із 63,4 % до 75,3 %, модного й красивого одягу – із 38,7 % до 57,5 %. Також відбулися разючі зміни в достатності таких благ, як повноцінне дозвілля (замість 25,8–55,5 %), можливість повноцінно проводити відпустку (36,8 % замість 21,2 %), можливість харчуватися відповідно до своїх смаків у 2014 р. мають 61,1 % людей замість 36,7 % у 2009. Значно більші відсотки стосовно зазначених благ свідчать і про реальне їх (благ) покращення, і про зниження значимості матеріальної сфери за військової ситуації в країні, і про неусвідомлене, але вже стрімко «запущене» зниження економічного рівня життя (станом на червень 2014 р. населення переживало певний шок через події в державі, а ціни на товари та послуги лишень почали збільшуватися).

Проте зміни відбулися не лише в позитивному напрямі. Значній частині людей уже не вистачає вміння жити за нових суспільних умов, сучасних політичних й економічних знань, рішучості в досягненні своїх цілей. Звідси можна зробити висновок, що бажання та прагнення людей уже не зосереджуються суто на матеріальних цінностях, на перші місця виходять потреби в знаннях, інформації, стабільності в суспільстві, упевненість, що в майбутньому буде краще, ніж зараз.

Побудуємо індекси достатності благ за одинадцятьма сферами соціального життя¹. Відповідно до отриманих значень побудуємо ієрархію сфер соціальної життєдіяльності, що визначають зниження загального рівня соціального самопочуття лучан, порівняно з відповідними показниками для населення загалом (табл. 2).

Таблиця 2

**Ієрархія сфер соціальної життєдіяльності та індекс достатності благ кожної сфери
(у балах; шкала: 1–3, Луцьк, 2009, 2014)**

Сфера соціального життя	Індекс достатності благ (2009)	Індекс достатності благ (2014)
Сфера соціальних відносин	—*	1,69
Соціально-політична сфера	—*	1,74
Сфера соціальної безпеки	1,89	1,76
Рекреаційно-культурна сфера	1,83	2,14
Сфера національних відносин	—*	2,2
Інформаційно-культурна сфера	2,22	2,24
Матеріально-побутова сфера (2-го рівня)	2,09	2,24
Професійно-трудова сфера	2,02	2,33
Особова сфера (якості особи)	2,42	2,4
Сфера міжособистісних відносин	—*	2,55
Матеріально-побутова сфера (1-го рівня)	2,51	2,65

* – Не зазначено в ПСС-20.

Проаналізувавши соціальне самопочуття лучан у розрізі сфер соціальної життєдіяльності, виявлено, що значення індексу достатності благ в інформаційно-культурній, матеріально-побутовій (1-го та 2-го рівнів), професійно-трудовій, особовій сферах і сферах національних відносин та міжособистісних відносин перевищує 2 бали, тобто лучанам вистачає благ, представлених цими сферами. На межі між вистачає/не вистачає перебуває рекреаційно-культурна сфера. Значення індексу достатності благ сфери соціальних відносин, соціально-політичної сфери й сфери соціальної безпеки є нижчим за 2 бали. Отже, відповідні сфери соціальної життєдіяльності в Луцьку у 2014 р. найбільш дефіцитні.

Виявивши ті соціальні блага, яких не вистачає лучанам, побудуємо інтегральний індекс соціального самопочуття як середнє арифметичне всіх індикаторів, виміряних за тією самою 3-х бальною шкалою, матимемо значення, що дорівнює 95,7 бала². Загалом отриманий показник свідчить про високий рівень соціального самопочуття лучан. Для порівняння, значення індексу у 2009 р. дорівнювало 44³ бали (за ПСС-20). Це свідчить не лише про високий рівень соціального самопочуття, а й про те, що значення ПСС має позитивну динаміку.

¹ Кожен індекс достатності благ розраховується як середнє арифметичне відповідних йому індикаторів, виміряних за трибальною шкалою. Тому цей індекс змінюється в межах від 1 до 3: якщо отримане значення близьке до «1», то це означає недостатню забезпеченість цієї сфери соціального життя, якщо ж до «3» – достатньо високу забезпеченість.

² Для ПСС-44: 44–65 – низький рівень, 66–71 – понижений, 72–86 – середній, 87–91 – підвищений, 92–132 – високий.

³ Для ПСС-20: 20–27 – низький рівень, 28–29 – понижений, 30–40 – середній, 41–42 – підвищений, 43–60 – високий.

Постає також питання, чи однаково в місті відчуваються різні верстви населення. Для цього визначимо показники ПСС-44 для представників різних соціально-демографічних груп, їх узагальнення відображено в таблиці 3.

Таблиця 3

Значення інтегрального індексу соціального самопочуття в різних соціально-демографічних групах міста Луцька, 2014 р.

Група	N	Значення ПСС-44
СТАТЬ		
Чоловіча	297	97,37
Жіноча	354	94,36
ВІК		
18–29	204	98,14
30–41	183	96,07
42–53	167	94,22
54–65	95	92,24
РАЙОН МІСТА		
ДПЗ	68	95,05
Львівська	68	101,01
Старе місто	22	88,31
Центр	39	95,38
Вокзал	43	98,3
Перемоги	53	89,84
Варшавський-40-а	44	93,95
33 і 55-й	48	95,1
40-б	56	94,73
Вишків	53	100,07
Балка	87	98,62
Відродження	39	90,94
Дубнівська	31	91,55
ПРОФЕСІЙНИЙ СТАТУС		
Підприємець	66	103,69
Найманий працівник	128	94,61
Державний службовець	40	95,65
Робітник	85	94,57
Працівник бюджетної сфери	91	97,15
Студент	68	98,95
Пенсіонер	86	90,68
Тимчасово непрацездатний	30	93,13
Безробітний	47	93,59
ОСВІТА		
Середня	60	95,65
Середня спеціальна	182	92,40
Незакінчена вища	78	96,24
Вища	330	97,44

Помітно, що молодші люди декларують вищий показник достатності благ, краще відчуваються також ті, хто здобув вищу освіту, та ті, у кого вищий соціальний статус.

Деякі райони міста виділяються доволі високим значенням ПСС (Львівська, Вишків, Балка, Вокзал, Центр), а також доволі низьким значенням (ДПЗ, 40-б, Варшавський-40-а, Дубнівська, Відродження,

Перемоги, Старе місто). Цікаво, що у 2009 р. високе значення ІСС мали такі райони, як Відродження, Волі, Винниченка – фактично центральна кільцева, а доволі низьке значення мали Гуца, Кичкарівка, Львівська та інші – райони «старого» міста з приватними будинками. Отже, бачимо зміну в соціальному самопочутті жителів проспекту Відродження й району Львівської.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Знання результатів вимірювання соціального самопочуття є незамінним у практиці управління соціальними процесами в регіоні, у визначенні пріоритетів соціальної політики держави, у прогнозуванні періодів наростання незадоволеності населення прийнятими політичними, економічними й соціальними рішеннями.

Значення індексу соціального самопочуття в Луцьку у 2014 р. є високим – 95,7, у 2009 р. – підвищеним – 44 бали (за ІСС-20). Хоча індекс соціального самопочуття суттєво не змінився та змінився зміст соціального самопочуття: збільшилися показники індексу достатності благ в інформаційно-культурній, матеріально-побутовій (1-го та 2-го рівнів), професійно-трудовай, особовій сферах і сферах національних відносин та міжособистісних відносин, а сфера соціальних відносин, соціально-політична сфера й сфера соціальної безпеки стали найбільш дефіцитними, що певною мірою пояснюється військовими діями на Сході України. Війна, питання життя та смерті переорієнтували потреби лучан, бажання та прагнення людей уже не зосереджуються суто на матеріальних цінностях. На перші місця виходять потреби в знаннях, інформації, стабільності в суспільстві, упевненість, що в майбутньому буде краще, ніж зараз.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що аналіз даних щодо соціального самопочуття населення має дуже важливе значення для вивчення стану сучасного суспільства, адже в більш повному його вивченні виявляються й інші взаємозв'язки між соціальним самопочуттям та низкою соціальних показників [2]. Вивчення соціального самопочуття суспільства дає можливість владі своєчасно й цілеспрямовано реагувати на проблеми та запити суспільства, оскільки людина, яка незадоволена своїм становищем і яка, тим більше, не бачить перспектив його покращення, схильна до радикалізації своєї поведінки.

Джерела та література

1. Головаха Е. И. Интегральный индекс социального самочувствия: конструирование и применение социологического теста в массовых опросах / Е. И. Головаха, Н. В. Панина. – Киев : Ин-т социологии НАН Украины, 1997. – 108 с.
2. Мурадян Е. С. Динамика ценностно-нормативной системы и жизненные шансы: опыт постсоветской трансформации в Пограничье : кол. моногр. / Е. С. Мурадян [и др.]. – Вильнюс : ЕГУ, 2014. – 366 с.
3. Сальнікова С. А. Місто крізь призму соціального самопочуття / С. А. Сальнікова // Проблеми розвитку соціологічної теорії: українське суспільство та глобальні соціальні зміни : зб. наук. пр. VI Всеукр. наук.-практ. конф. (4 груд. 2009 р.). – К., 2009. – С. 404–413.
4. Українське суспільство 1992–2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / за ред. д-ра ек. наук В. Ворони, д-р соціол. наук М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2013. – 566 с.
5. Andrews F. M. Population Issues and Social Indicators of Well-Being. The University of Michigan / F. M. Andrews // Human Sciences Press. – Michigan, 1983. – 2 p.
6. Bradburn N. M. The Structure of Psychological Well-Being / N. M. Bradburn. – Chicago : Aldine, 1969. – 319 p.
7. Salnikova S. Ukrainian Society under Conditions of Total Anomy / S. Salnikova // Economics & Sociology. – 2014. – Vol. 7, No 2. – P. 183–198.

References

1. Golovakha, Ye., Panina, N. (1997), «Integral Index of Social Well-Being: the Construction and Application of Sociological Test in Mass Surveys», Kyiv : Institute of Sociology, NAS of Ukraine, 108 p.
2. Muradyan, Ye. S., Salnikova, S. A., Titarenko, L. G., Shirokanova, A. O. (2014), «The dynamics of value and norm system and life chances: the experience of post-Soviet transformation in the Borderlands», Vil'nyus : YeGU, 366 p.
3. Salnikova, S. A. (2009), «The city through the lens of social well-being», *Problems of sociological theory: Ukrainian society and global social change: Coll. of scientific works*, Kyiv, pp. 404–413.
4. «Ukrainian society 1992–2013. State and dynamics of change. Sociological monitoring» (2013), by red. V. M. Vorona, M. O. Shulga, Kyiv : Institute of Sociology, NAS of Ukraine, 566 p.
5. Andrews, F. M. (1983), «Population Issues and Social Indicators of Well-Being», Michigan : The University of Michigan ; Human Sciences Press, 2 p.
6. Bradburn, N. M. (1969), «The Structure of Psychological Well-Being», Chicago : Aldine, 319 p.
7. Salnikova, S. (2014), «Ukrainian Society under Conditions of Total Anomy», *Economics & Sociology*, Vol. 7, No. 2, pp. 183–198.

Оксана Матвишина. Социальное самочувствие лучан в контексте социальных изменений. В статье представлены результаты измерения социального самочувствия жителей города Луцка с помощью методики Н. Паниной и Е. Головахи ИИСС-44. Кроме рассмотрения общей характеристики социального самочувствия, построены индексы достаточности социальных благ по сферам социальной жизни, проанализированы социальные блага, дефицит которых ощущают жители города. Наиболее востребованными в 2014 г. оказались блага таких сфер жизнедеятельности, как социальных отношений, социально-политическая, социальной безопасности; это стабильность в государстве и обществе (73,5 %); уверенность, что не будет межнациональных конфликтов (71,3 %); недостаточность руководителей, способных управлять государством (67,4 %); государственная защита от снижения уровня жизни (66,9 %); соблюдение в стране прав человека (60,1 %); политические идеалы, заслуживающие поддержки (56,2 %), уверенность в улучшении ситуации в стране (54,5 %). Также в статье сравниваются результаты социологических исследований социального самочувствия, проведенных в городе Луцке в 2009 и 2014 гг., для разных слоев населения и по всем районам города.

Ключевые слова: социальное самочувствие, социальное благо, сферы социальной жизни, Луцк.

Matviishyna Oksana. Social Well-being of Inhabitants of Lutsk in the Context of Social Changes. Results of sociological research social well-being, conducted the Lutsk in 2009 and 2014 using techniques IISS-20 and IISS-44 by E. Golovakha and N. Panina, are analyzed in article. Value of Index of Social Well-being has changed, but due to tense situation in the country – the annexation of territory and military operations in the East, significantly changed its approach to the content filling: indicators of Index Sufficiency of Benefits were increased in informational and cultural, material living (1st and 2nd levels), professional and labour, personal spheres and spheres of national and interpersonal relations, while the sphere of social relations, socio-political sphere and sphere of social security were most scarce. In the ranking of the most deficient social benefits to the citizens of Lutsk in 2014 turned out such benefits as stability in the country and society (73,5 %), confidence that there will be not ethnic conflict (71,3 %), executives capable of managing the state (67,4 %), state protection from reduction of life (66,9 %), observance of acting laws in Ukraine (60,1 %), political ideals that deserve support (56,2 %), confidence in one's own future (54,5 %), fair evaluation of the merits of the person to the community (48,1 %), automobile (47,6 %), protection from crime (44,9 %) necessary medical care (44,6 %). In 2009, the most problematic issue for Lutsk was the possibility of having a quality vacation (54,8 %) and employment (41 %), necessary medical care (40,5 %), the opportunity to be fed according to their tastes (37,6 %) and health (36,5 %).

Indicators of Index of Social Well-being were constructed for different segments of the population and residents of different districts.

Key words: social well-being, social benefits, spheres of social life, Lutsk.

Статтю отримано 3.09.2014 р.

УДК 316.32(47+57):061

Світлана Сальнікова¹

Благодійність населення східноєвропейських країн із радянським минулим

За допомогою аналізу досягнень низки країн щодо ставлення їхнього населення до благодійної допомоги із застосуванням методики побудови Світового індексу благодійності, обґрунтовано неспроможність порівняння рейтингових місць країн через (1) різну кількість країн-учасниць у кожній хвилі та (2) відсутність критеріїв належності країни до певного рангу з урахуванням помилки вимірювання. Більш відповідним для порівняння є Індекс благодійності (%), згідно з яким країни «Східної Європи, пострадянські», особливо без Росії, демонструють не гірші показники, ніж східні держави Євросоюзу («Східна Європа, посткомуністичні, ЄС»), і значно кращі, ніж північні («Північна Європа, пострадянські, ЄС»).

Ключові слова: Світовий індекс благодійності, порівняльний аналіз, обґрунтування, рейтинг, громадянське суспільство.

Постановка наукової проблеми та її значення. Вивчення соціальних процесів та змін як на рівні конкретної країни, так і певного географічного / культурного регіону, певною мірою торкається питання розбудови громадянського суспільства; не є винятком країни колишнього радянського простору. Мета пострадянських соціальних трансформацій – громадянське суспільство, а засіб досягнення цього –